

Önsöz

Bu kitap, Türkiye’de demokratikleşme süreci ve onun iki önemli boyutunu oluşturan, anayasa yapımı ve anayasa yargısı konuları ile ilgili makalelerimi bir araya getirmektedir. Gerçekten, evrensel demokratik standartlara uygun bir anayasa yapılması, demokratik pekişme (*consolidation*) sürecinin en kritik aşamalarından biridir. Türkiye, bir askerî müdahale ürünü olan ve bu standartlardan çok uzak olduğu herkesçe teslim edilen 1982 Anayasasının yerine, 30 küsur yıldır yeni bir anayasa yapmayı başaramamış olması bakımından ilginç ve paradoksal bir örnektir..

Derlemedeki makalelerin dokuzu, anayasa yapımı sürecinin çeşitli yönlerini konu almaktadır. İlk makalede, çağımızın en önde gelen anayasa teorisyenlerinden Jon Elster’in, kurucu organların niçin kendilerini katı bir anayasa ile bağlamak ihtiyacını duyduklarına ilişkin tahlilleri ve bunların Türkiye örneği açısından değerlendirilmesi yer almaktadır. İkinci makalede, anayasa yapımında yöntem sorunları incelenmektedir. Milletlerarası literatürde yoğunlukla tartışılan ve Venedik Komisyonunun çok önemli bir raporuna konu teşkil etmiş bulunan bu sorunlar, bilindiği gibi Türkiye’de de uzun ve hararetle tartışmalara yol açmıştır. Üçüncü makalede, bölünmüş toplumlarda anayasa yapımı sorunu ele alınmaktadır. Etnik, dinsel, mezhepsel v.b. derin çizgilerle bölünmüş toplumlarda, bu sürecin özel güçlükler arzedeceği açıktır. Bu tür toplumlarda izlenmesi mümkün stratejilerinden biri olan ve Hanna Lerner’in “perakendeci yaklaşım” (incrementalist approach) adını verdiği yöntem, dördüncü makalenin konusunu oluşturmaktadır. Beşinci, al-

tıncı ve yedinci makalelerde, son yasama döneminde faaliyet gösteren “Anayasa Uzlaşma Komisyonu” deneyimi incelenmektedir. Sekizinci makale, Türkiye’nin yeni anayasa arayışını, demokrasi-vesayetçilik çatışması açısından ele almaktadır. Dokuzuncu makale ise, Türkiye’de hâkim olan militan ya da “dayatmacı” (assertive) lâiklik anlayışının İslâm ülkeleri bakımından bir model olup olmayacağını tartışmaktadır.

Öte yandan Türkiye, kitaptaki birçok makaleye konu olan anayasa yargısı açısından da gene ilginç ve paradoksal bir örnektir. Otoriter rejimlerden demokrasiye geçen bütün ülkelerde anayasa yargısı, parlamento çoğunluklarının aşırılıklarına karşı birey hak ve hürriyetlerini güvence altına alacak en etkin fren ve denge mekanizmalarından biri olarak kurulmuş ve genellikle bu beklenti doğrultusunda faaliyet göstermiştir. Oysa Türkiye’de Anayasa Mahkemesi, yarım yüzyılı aşan hayatı boyunca, birey hak ve hürriyetlerinden çok, devletin temel değer ve önceliklerini ön plana çıkaran ve seçilmiş organların meşru siyasal takdir alanlarını aşırı ölçüde sınırlandıran bir vesayet mekanizması rolünü oynamıştır. 2010 Anayasa değişikliği ile, bu tutumun olumlu yönde değişmeye başladığını gösteren belirtiler mevcuttur. Onbeşinci makale, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru yolunda verdiği bazı kararları tahlil ederek, bu yönde bir değişimin başlamış olabileceğine işaret etmektedir. Onaltıncı ve son makalede ise, özellikle son onyıllık gelişmeler ışığında Türkiye’de demokratik pekişme sürecinin halen hangi noktada bulunduğu, genel gidişin demokratikleşme yönünde mi, otoriterleşme yönünde mi olduğu tartışılmaktadır.

Bu derlemeyle, ikisi İngilizce eserlerde olmak üzere, çeşitli kaynaklarda evvelce yayımlanmış olan çalışmalarımı öğrencilere ve araştırmacılara kolayca erişilebilir şekilde ve topluca sunmak amaçlanmıştır.